

**ZARZĄD
RZESZOWSKIEGO
POWIATU**



RZESZÓW
NAKŁADEM T. WYDZIAŁU POWIATOWEGO
1980.

ZARZĄD
RZESZOWSKIEGO
POWIATU



RZESZÓW
NAKŁADEM T. WYDZIAŁU POWIATOWEGO
1930.

Sprawy, przekazane ustawą zarządom powiatów, wymagają, jak inne sprawy samorządowe, jawności i stałego pouczenia ludności o ich przebiegu, o trosce zarządu o ich trwałość, a wielostronny rozwój — stanowi to bowiem gwarancję zajęcia ludności jej własnymi, gospodarczymi interesami i staje się dobrą szkołą życia publicznego.

Tymczasowe zarządy powiatowe nie mają sposobności do odbywania częstych publicznych posiedzeń, pozostają one w charakterze przejściowym i dlatego to jest dla nich wskazaniem publicystyczne ujęcie i przedstawienie najważniejszych spraw, z zarządem tym związanych — a to tem więcej, że może ono równocześnie służyć za sprostowanie mylnych, często nawet szkodliwych bajek o przebiegu robót zarządu, o rzekomem protegowaniu jednych rzeczy ze szkodą drugim, dalej o ich rzekomem niedocenianiu lub nawet zaniedbywaniu i t. p.

Gospodarka zarządu powiatowego obejmuje sprawy drogowe, szkolne, rolnicze, sprawy kultury, nadzór nad gminami wiejskimi, ich budżetami, — gospodarka ta jest wieloraką:

liczba i jakość spraw zaś najlepiej ujawniają się w budżecie powiatowym, którego niniejsze streszczenie i objaśnienie — wedle stanowiska zarządu, przynajmniej w najgłówniejszych punktach, — ma za cel — raz na długi czas — wykazać ludności powiatu drogi, po których zarząd ten postępuje. Zacniemy tedy od przedstawienia, w jakim położeniu ogólnem znajdują się

Sprawy drogowe rzeszowskiego powiatu.

Ogólny projekt budżetowy na rok 1930/31 przedstawia się w tym dziale następująco:

Utrzymanie dróg powiatowych	36.255	Zł
Pobory pracowników	32.457	"
Kasa chorych	490	"
Emerytury	6.828	"
Koszta podróży i diet person. techn.	5.000	"
Dostawa materiałów kamienia	81.590	"
Robocizna przy renow. i konserw.	56.895	"
Przebudowa obiektów drogowych	30.000	"
Kupno i naprawa przyrządów miern. i techn.	1.500	"
Koszta wymiaru specjalnych opłat drogowych	3.000	"
Wynagrodzenie gmin za ściąganie specjalnych opłat	10.000	"
Utrzymanie technika dla dróg gmin.	5.343	"
Częściowe pokrycie kosztów budo-		

wy, renowacji i konserwacji dróg gm. I kl. (zbudow.)	55.005	"
pokrycie takich kosztów dróg II kl. (niezbud.)	55.000	"

Stanowi to łącznie sumę 342.188 Zł

Wydatki na cele drogowe wyczerpują więcej niż połowę całego rocznego budżetu powiatu.

W dziedzinie powyższej subwencjonowanie prac nad drogami gminnymi (względnie pokrycie koszt. dróg III kl.) przedstawia się finansowo następnie:

Będowa tycz.	Będowa — Zabratówka	500	Zł
Bratkowice	Bratkowice — Czarna	500	"
Budy	Budy — Kolbuszowa	1.000	"
Budziwój	Budziwój — Siedliska	6.000	"
Dąbrowa	przez wieś	500	"
Głogów	Głogów — Leśna wola	3.000	"
Lubenia	Lubenia — Babica	500	"
Lutoryż	przez osiedle	500	"
Łąka	Łąka — Trzebownisko	500	"
Łukawiec	przez osiedle	500	"
Malawa	" "	500	"
Matysówka	" "	500	"
Niechobrz	" "	1.000	"
Palikówka	Palikówka — Czarna	500	"
Piątkowa	Piątkowa — Białowa	8.000	"
Pobitno	Pobitno — Trzebownisko	500	"
Pogwizdów nowy	przez osiedle	500	"
Raślawówka	Raślawówka — Zwiężycza	2.000	"
	Raślawówka — Nosówka	2.000	"
Rudna wielka	przez osiedle	500	"
Słocina	Słocina — Malawa	500	"

Staromieście	przez osiedle	500 Zł
Styków	"	500 "
Trzciana	Trzciana — Bratkowice	500 "
Tyczyn	Tyczyn — Hermanowa	1 000 "
Wilkowyja	Wilkowyja — Krasne	500 "
Wola rafałowska	Wola raf. — przez wieś	500 "
Kielnarowa	Kielnarowa — Chmielnik	8.000 "
Wola zgłobieńska	Wola zgł. — Nockowa	8.500 "
Wysoka	Wysoka — Głogów	2.000 "
Zaczernie	Zaczernie — Nowa wieś	500 "
	Zaczernie — Wysoka	1.000 "
Zarzecze	Zarzecze — Siedliska	1.000 "
Zgłobień	"	500 "
Zabratówka	Zabratówka — Błęd t.	500 "
Zwięczyca	Zwięczyca — Kielanówka	2.500 "
Jasionka	Wólka pod lasem	2.000 "
O g ó ł e m		55.000 Zł

Sprawy oświaty — szkoły gminne.

Ta kategoria prac zarządu powiatu daje się również rozdzielić na sprawy ogólnej natury oświatowej i sprawy szkolne. Pierwsze obejmują zapomogi dla instytucyj oświatowych, pomoc dla młodzieży na studiach, pomoc dla instytucyj, opiekujących się tą młodzieżą — drugie zajmują się szkołami gminnymi, budową takich nowych szkół, subwencjonowaniem szkół najstarszych i t. p. W tej ostatniej dziedzinie zarząd spotyka się z zarzutem rzekomego, częstego, niekorzystnego dla szkół, kreślenia odnośnych pozycji budżetów gminnych. Otóż kwestjami wydatków na szkoły zajmują się w pierwszej linii rady

szkolne miejscowe, następnie rady gminne, ma tam swój głos rada szkolna powiatowa, względnie inspektor szkół powszechnych, nakoniec dopiero przychodzą sprawy te do załatwienia w zarządzie powiatu. Wobec tego tedy przychodzą do załatwienia propozycje różne — zarząd powiatu rozstrzyga je wedle stanu pokrycia budżetowego, a ewentualnie udziela nawet szkołom gminnym z własnych funduszy subwencji. Ogólnie biorąc, spotykają się ze skreśleniem takie pozycje, jak wydatki na opał tam, gdzie w ten opał szkoła jest inną drogą zaopatrzona — wydatki na podwoły tam, gdzie gmina sama tych podwołów dostarcza — niektóre skreślenia są właściwe tylko odroczeniem merytorycznego załatwienia postulatu, z powodów budżetowych, do roku, względnie do lat następnych.

Obok tego jednak zdarza się i to wcale często, że zarząd powiatu, wydatki budżetowe gminne na szkoły podwyższa, jeśli widzi tego potrzebę, możliwość zrealizowania celu i możliwość finansowego pokrycia.

Stosownie do wspomnianego na wstępie działu, wykaz preliminarzowych w zarządzie powiatu wydatków na cele oświatowe ogólne przedstawiają się one następująco, a to :

a) w ogólnym dziale „oświata“
 Stypendja dla akademika z tut.
 powiatu 750 Zł

Subwencje dla Koła akad. Rzeszow. w Krakowie	100	"
dla Koła akad. Rzeszow. we Lwowie	100	"
" Wojewódzkiego Komitetu pomocy Polskiej młodzieży akadem.	200	"
" Komitet. budowy dom. akad. w Krakowie	100	"
" Wydziału szkol. szkół zawodo- wych dokształcających w Rze- szowie	5.000	"
" Tow. pryw. gimn. żeńsk. w Rze- szowie	200	"
" Zarządu Główn. Macierzy szkol. Księstwa Cieszyńskiego	100	"
" Koła T. S. L. w Rzeszowie na budowę szkoły przemysłowej .	200	"
" Muzeum szk. I Gimn. w Rzeszo- wie	100	"
" Tow. muzyczn. „Lutnia“ w Rze- szowie	100	"
b) W dziale subwencji na popieranie celów przemysłowych i handlowych znajdują się na- stępujące niżej podane subwencje:		
Subwencje dla Szkoły han. w Rze- szowie	500	Zł
Na stypendja dla trzech uczniów Państw. Szkoły przemysł. we Lwowie	1.000	"
Na stypendjum dla ucznia III kurs. państw. Szkoły przem. w Bielsku	300	"

Na stypendjum dla uczennicy II kur- su państw. Szkoły przemysł. w Krakowie	400	"
Na stypendjum dla ucznia II kursu Państw. przem. drzewn. w Zakop.	300	"
Na popieranie przemysłu ludowego Wkładka dla Kraj. Patronatu ręko- dzieł. i drobnego przemysłu . .	200	"
Subwencja dla Tow. Pryw. męsk. szkoły przemysł. w Rzeszowie .	300	"
c) wreszcie odnośnie do subwencji, wydat- kowanych przez zarząd powiatu na powszech- ne szkoły w poszczególnych gminach, do po- wiatu należących, to w ostatnich dwóch latach, a to 1929/30 — w 1930/31 pozycje odnośnie przedstawiają się następująco:		
Za rok 1929/30:		
Babica	500	Zł
Błędowa tycz.	300	"
Błędowa zgłob.	300	"
Borek nowy	400	"
Borek stary	575	"
Bratkowice	402	"
Bzianka	281	"
Chmielnik	654	"
Cierpisz	300	"
Dąbrowa	91	"
Grzegorzówka	550	"
Hermanowa	557	"
Hucisko	299	"

Kielnarowa	300	"
Kielanówka	300	"
Kąkolówka	500	"
Leoka	464	"
Lubenja	500	"
Lutoryż	275	"
Matysówka	261	"
Nosówka	408	"
Palikówka	200	"
Piątkowa	259	"
Sołonka	456	"
Szklary	500	"
Wola Zgłobieńska	500	"
Zabratówka	300	"

Za rok 1930/31 :

Babica	308	Zi
Będowa tycz.	300	"
Bzianka	300	"
Chmielnik	130	"
Grzegorzówka	300	"
Hermanowa	300	"
Kielanówka	300	"
Lubenja	390	"
Nosówka	100	"
Palikówka	300	"
Przybyszówka	347	"
Siedliska	333	"
Sołonka	368	"
Szklary	503	"
Wola rafałowska	131	"

Z całości przedstawionej tutaj sprawy okazuje się tedy, że spore są wydatki, jakie zarząd powiatu ponosi na cele oświaty i szkolnictwa — każdorocznie — a życzliwość i praca zarządu powiatu w tej dziedzinie swej działalności przedstawia się jeszcze wydatniej jeśli się ją zestawi z działem „Popierania rolnictwa.“

Rolnictwo w powiecie rzeszowskim.

Fachowe wykształcenie rozwija się w Polsce niewątpliwie. Nie idzie to w gwałtownem tempie — jednak faktycznego postępu jego nie można zaprzeczyć. Jest to okoliczność dla gospodarczych stosunków obiecująca. Znaczenie fachowego wykształcenia da się jaskrawo wykazać na najdrobniejszym szczególe:

N. p. osoba, posiadająca mąkę, mleko — względnie masło, jaja — jeśli postara się o trochę cukru, może wyrabiać i sprzedawać ciastka, torty — dobry kucharz robi z najprostszych jarzyn smaczne i pożywne kotlety (znane dobrze z czasów wojennych) — z nici, włóczki i płótna robi się dywany, makaty, z różnokolorowych prostych bibulek sztuczne kwiaty i t. d. Fachowe wykształcenie jest promieniem, wodzącym rękę pracownika do najwyższego estetycznego i pożytecznego przemysłu. Fachowe wykształcenie w rolnictwie w ścisłem znaczeniu tego wyrazu — pomaga rolnikowi w pracy, którą ułatwia i w dodatnich skutkach, jakie za sobą przynosi.

Zarząd powiatu rzeszowskiego rzecz tę dobrze zrozumiał i dlatego ustanowił u siebie dwa środki pomocnicze, mające prowadzić do rozwoju tego wykształcenia. Pierwszą z nich jest ustanowienie przy rzeszowskim wydziale powiatowym stałej komisji rolniczej, drugą to ustanowienie stałego instruktora rolniczego. Ten ostatni pozostaje na etacie zarządu powiatu, w wykonaniu zaś swoich funkcji zostaje przydzielonym do rzeszowskiego okręgowego Towarzystwa rolniczego. Instruktor rolniczy podaje inicjatywę i kierunek swej inteligentnej, fachowej, rolniczej pracy w gminach, do powiatu rzeszowskiego należących, — podaje ją do zgodnego zaaprobowania przez prezydium okr. Tow. roln. (O. T. R.) — a następnie do zatwierdzającej wiadomości prezydium komisji rolniczej w zarządzie powiatu. Ustalenie tą drogą programu jest niezbędne ze względu na liczne i różnorodne czynności, jakie wydział powiat. z jednej, a O. T. R. z drugiej strony, wykonują w dziedzinie rolnictwa, które zarówno w czasie, jak zadaniach szczegółowych muszą być zawsze uzgodnione.

Fachowe wykształcenie rolniczo-handlowe objęły różne związki ekonomiczne, rewizyjne, Kółek roln. i ta strona ruchu produkcji rolniczej ma poza wydziałem powiatowym organa wykonawcze, nie jest ona jednak także pozbawioną poparcia rzeszowskiego zarządu powiatowego.

Trzecią kwestją, ważną w rolnictwie — to jest kwestją hodowlaną zajmuje się wydział powiatowy bardzo gorliwie i na subwencjonowanie jej funduszów powiatowych wcale nie żałuje.

W swem współdziałaniu nad rozwiązaniem powyższych zadań dla rolnictwa zarząd powiatu urządza kursa oświatowe, udziela stypendja, (których część przedstawiłmy poprzednio), subwencjonuje wzorowe gnojownie, urządza ochronne szczepienia inwentarzy, wspiera związki celowe melioracyjne i t. p. Szczególną opieką zarządu powiatu cieszy się też, tak ogromnie przez mrozy w sadach zniszczone, sadownictwo, oraz rozwijające się zwolna jedwabnictwo.

Naprowadzone powyżej w sposób popularny szczegóły pozwalają małorolnym powiatu rzeszowskiego łatwiej zrozumieć tok spraw rolniczych w rzeszow. zarządzie powiatowym. Są one — obok spraw drogowych — najważniejszym rodzajem zajęć instytucji powiatowej, a każdy bezstronny przyznać musi, iż wydział powiatowy troszczy się o te sprawy bez porównania więcej, niż to miało miejsce w czasach zaborczych.

Na końcu tych uwag umieszczonym zostaje następujący wykaz kwot, na cele powyższe w budżecie na rok 1930/31 w zarządzie powiatowym przeznaczonych:

Pobory instruktora roln. hodowl.	5.373	Zł
Pobory asystenta kontroli	1.800	"
Diety i koszta podróży tychże	2.400	"
Opłata Kasy chorych i ubezpiecz.	1.000	"
Przysposobienie rolnicze	3.000	"
Kursa oświatowe	1.000	"
Stypendja	1.500	"
Kupno buhajów	10.000	"
Kupno knurów	2.000	"
Premjowanie i koszta licenj. buhaji	2.500	"
Szczepienie ochronne i kulpitis	1.500	"
Związek celowy dla meljoracji	1.000	"
Subwenejonowanie gnojowni	1.000	"
Spółkom na odsetki maszynowe	500	"
Drobiarstwo	1.000	"
Sadownictwo i jedwabnictwo	4.500	"
Odmiany zboża	500	"

Opieka społeczna w zarządzie powiatu rzeszowskiego.

Pod jesień r. 1929 odbył się w Szwajcarji międzynarodowy zjazd przedstawicieli instytucyj opieki społecznej (Kas chorych i t. p.), na którym uznano, iż rozbudowanie publicznej opieki społecznej w Polsce zalicza się do rzędu najlepszych. Zapewne tak jest (skoro i obcy to przyznają), o ile rozchodzi się o ilość i jakość przepisów ustawowych, w tej dziedzinie wydanych. Wykonanie ich, odpowiadające najlepszym zamiarom ustawodawcy, leży już w ogólnej sytuacji gospodarczej, odpowiednich

chęciach i zdolnościach warstw społecznych mających stosować przepisy ustawy do życia.

Rozgałęzienie pomocy społecznej jest w Polsce liczne: istnieje opieka nad bezdomnymi, ubogimi, chorymi, nieletnimi, bezrobotnymi, istnieje ubezpieczenie od wypadków dla ludzi i dla wszelkiego rodzaju sprzętów ich, własności, zabezpieczenie pensyjne i t. d. i t. d. Wszystkie one pociągają za sobą wydatki indywidualne, obciążają kieszenie obywateli, atoli są one wentylem bezpieczeństwa nie tylko przeciw lokalnym brakom, klęskom, ale w ogólności przeciw rozmnożeniu się nędzy i idących za nią wyładowań złych instynktów ludzkich.

Wydatki połączone z opieką społeczną osób pokrywają w lwiej części miejskie warstwy ludności, przemysł, kopalnie, kupcy i większe rękodzieło, manufaktury, asekuracje ogniowe, od gradu, inwentarza żywego obciążają także i wiejską ludność, pozwalają jej jednak nie drzeć ze strachu przed niebezpieczeństwem ognia i t. p.

Zdolność finansowa rad powiatowych nie jest nader wybitną — zresztą fundusze jej, składające się z opłat podatkowych, z natury swej zmuszają do ograniczeń i oszczędności.

Łącząc ze sprawami opieki społecznej także sprawy zdrowia publicznego, znajdujemy w budżecie powiatowym na rok 1930/31 następujące tytuły i kwoty:

Utrzymanie służby zdrowia (Pobory lek. okręg. w Białowej i Głogowie)	6.119	Zł
3% na fundusze emer. lekarzy okręg.	150	"
Pobory powiat. dozorczy sanitarnego	2.530	"
Koszta jego wyjazdów	600	"
Dyżenfekeji	500	"
Zapomogi:		
dla kandydatek na akuszerki . . .	1.000	"
Na cele przysposobienia wojskowego i wychowania fizyczn. młodzieży	4.000	"
Subwencje dla:		
Gniazda sieroc. fundacji starców im. Spytka Ligęzy w Rzeszowie . . .	200	Zł
Tow. św. Wincentego á Paulo . . .	200	"
Ochronki im. Leona XIII	200	"
Ochronki żydowskiej	100	"
Zakładu żyd. sierót wojen.	100	Zł
Budowy bursy dla terminatorów . .	1.000	"
Bursy im. ks. Dymnickiego	200	"
Pow. Komit. walki z gruź. i jaglicą	1.200	"
Urządzenia kolonji wakac. dla dzieci	500	"
Nieprzewidziane wsparcia	200	"
Na pomoc z powodu klęsk elementar.	1.000	"
Na zakład sierót w Łące	2.500	"
Na zakład sierót w Słocinie	500	"
Na zakład sierót w Iwoniczu	200	"
Na Zw. pracy obyw. kobiet w Rzeszowie	1.200	"
Na zorganizowanie przytułku dla zwalczania włóczęg. i żebractwa	1.500	"

Uwagi o zajęciach zarządu powiatowego, i o wydatkach, na różne cele przezeń ponoszonych, wymagałyby jeszcze zaznaczenia, iż wydział powiatowy subwencjonuje strażę pożarniczą, słabe finansowo gminy w powiecie, ponosi opłaty prawie 26.000 złp. na szpital powszechny, subwencjonuje cele państwowe jak Ligę obrony powietrznej państwa, spłaca długi, dawniej zaciągnięte na drogi, mosty, ponosi kosztą administracji — nadto zaś ma w rubrykach swego budżetu jeden rozdział pod tyt. „Kultura i sztuka“.

Wydatki w tym dziale w sumie przedstawiają wprawdzie skromną tylko kwotę 1260 złp. — mają one jednak służyć za dowód, że zarząd powiatu, jakkolwiek skromne są jego fundusze, nie zapomina o obowiązkach ciał samorządowych dla tej ważnej strony życia polskiego.

Subwencje odnośne przedstawiają się następująco:

dla Tow. Opieki Polaków za granicą im. Mickiewicza	100	Zł
„ „ Szkoły głuchoniemych we Lwowie	100	"
„ „ „ ociemniałych we Lwowie	100	"
Związku ociemniałych inwalidów w Warszawie	60	"
Kasy im. Mianowskiego w Warszawie.	100	"
Związku młodzieży w Staromieściu	100	"

Stowarzyszenia Domu Ludowego w Rzeszowie	100 Zł
Komitetu wystawienia pomnika dla ś. p. Płk. Lisa Kuli w Rzeszowie.	200 „
Tow. badania historii obrony Lwowa.	200 „
Komitetu budowy kościoła sem. męsk.	200 „
Biblioteki publ. przy Tow. im. Mickiewicza w Paryżu.	100 „

* * *

W ten sposób dotarliśmy do końca krótkich naszych wywodów, przedstawiających, pod różnemi tytułami, gospodarkę bieżącą zarządu rzeszowskiego powiatu.

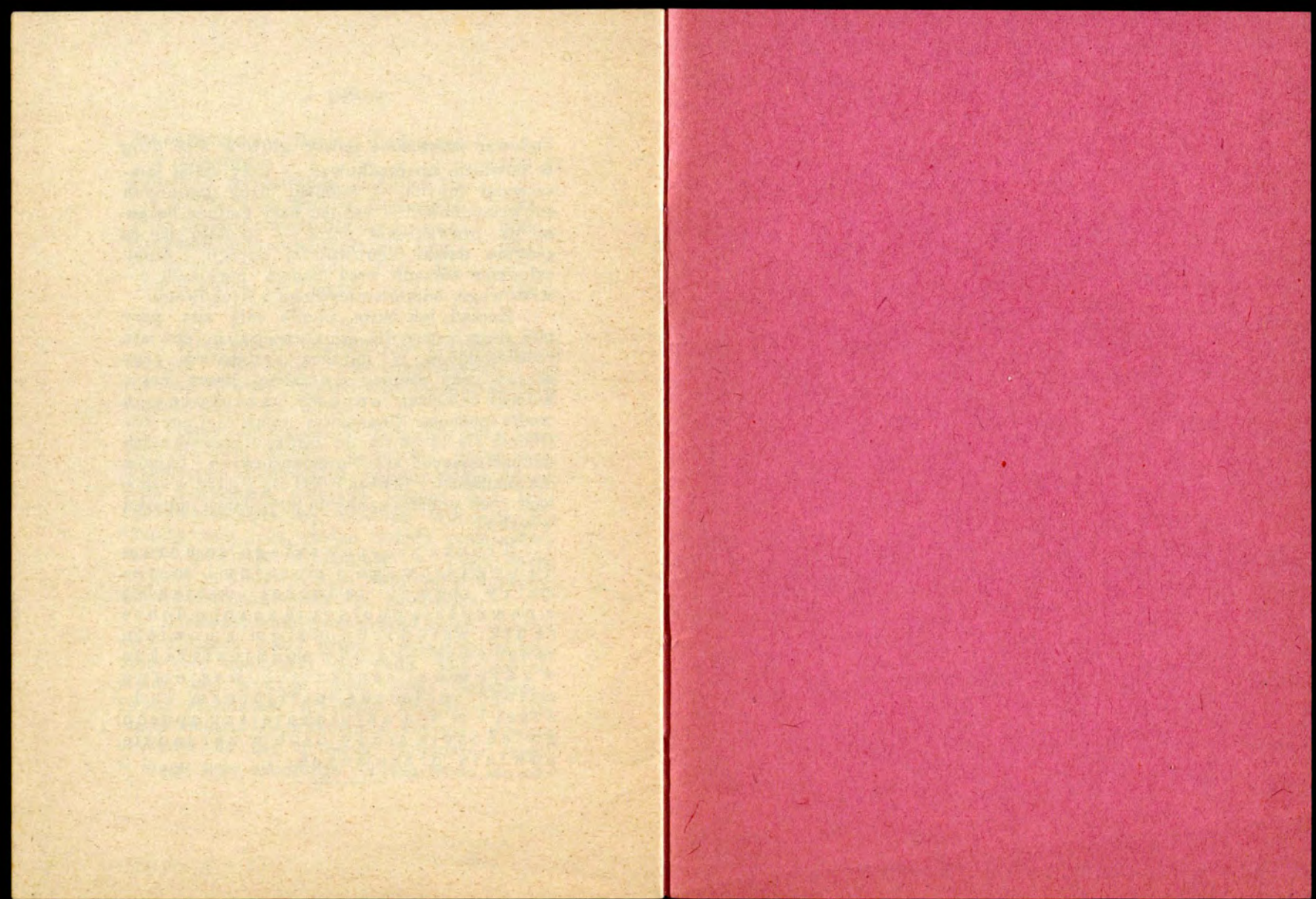
Małopolski samorząd powiatowy jest w oczekiwaniu swej nowej, ustawowej organizacji. Tymczasem w powiecie rzeszowskim, dawna rada powiatowa, wybrana jeszcze w r. 1911 zdekompłetowała się, nowych wyborów nie rozpisywano, lecz władze złożyły tymczasowy zarząd powiatu, wydzielając z niego także wydział powiatowy, a to wszystko pod prezydjum rzeszow. starosty Dr. Friedricha.

Z całości treści tych przedstawień okazuje się, iż zarząd, który przed z górą dwoma laty objął swe obowiązki, że ciało wykonawcze, jakim jest wydział pow. wraz z głównym swym sternikiem p. drem Friedrichem, ma liczne zadania do wykonania, ale nie wielkie uzyskuje na nie doroczne fundusze. Jeżeli w ciągu tego ostatniego okresu udało się od-

budować zniszczone mosty, główną sieć dróg w powiecie uporządkować, — przy stałej konserwacji innych, — budowę dróg gminnych subwencjonować — zasilac kasy gminne datkami na prowadzenie szkół — to stało się to jedynie dzięki kierowniczej energii i pracy członków zarządu, oraz całego personelu powiatowego, administracyjnego i drogowego.

Zarząd, jak okręt, płynie całą siłą pary pod flagą pracy dla gmin wiejskich powiatu rzeszowskiego. W dalszym następstwie tego zarząd, przy pomocy stworzonej przez siebie komisji rolniczej, sprawy matorolnych wedle możności finansowej najusilniej popiera. Odnosi się to nawet do zasilania rzeszowskich uzupełniających szkół przemysłowych i kursów dla analfabetów (kwota 5.000 złp.), gdyż w szkołach tych pobiera naukę do 90% dzieci ludności wiejskiej.

Troska rzeszowskiego samorządu powiatowego o moralny i materialny rozwój ludności wiejskiej z pewnością pociągnie za sobą dobre skutki wśród ludności gmin powiatu rzeszowskiego, oby podniosła także wzajemne zaufanie i wzajemną miłość społeczną, patriotyzm ludności i w ten najpiękniejszy sposób uwieńczyła trudy osób w zarządzie powiatu pracujących.



DRUKARNIA
J. A. PELARISKA
WRZESZOWIE